

Dr. Tomaž Pavlin

Komercialni vidik in m bolj zanemarita njegov

O tem, kakšen bo šport v prihodnje, kako se je pri nas sploh začel, katera je najbolj slovenska disciplina, zakaj ne zaživi muzej športa in o številčnih ocenah pri telovadbi z zgodovinarjem športa in sociologom dr. Tomažem Pavlinom

Franja Žišt

H

okeja ne igra več, se nasmehne nekdanji hokejist, danes pa predstojnik in predavatelj katedre za družboslovne in humanistične vede v športu

na fakulteti za šport dr. Tomaž Pavlin. Z zgodovinarjem in sociologom smo se o športu in njegovi kulturni dediščini pogovarjali ob prihajajoči 70. obletnici fakultete za šport.

Dr. Tomaž Pavlin: "Fakulteta za šport je v zmernih srednjih letih." Foto: Robert Balen

Je skozi oči zgodovinarja 70 let fakultete veliko ali malo?

"Kar pojmuje pod izrazom šport, je zelo moderna dejavnost, hkrati pa imamo 160-letnico od prvega organiziranega društva. Nastanek fakultete je nekje na polovici, torej polovico razvoja športne dejavnosti spremlja tudi izobraževanje, usposabljanje za dejavnost. Fakulteta je v zmernih srednjih letih."

Primerljivo s fakultetami za šport v tujini?

"Smo kak korak za nemškimi prostorom pa deloma tudi za sovjetskimi oziroma ruskimi, ampak zelo vzporedni s češkimi, kjer so nam bili močan vzornik, vsaj če pogledamo politiko, kulturo. Nekateri preveč poudarjajo tudi ustanavljanje prvega sokolskega društva v Ljubljani kot praški vzor, kar pa ni res. Fakulteta je v slovenskem prostoru nastala dokaj avtonomno in smo kar dobro sledili širšemu prostoru. V ožjem jugoslovanskem prostoru pa smo bili vpeti v jugoslovanski razvoj, ki je bil centralističen, hkrati pa je bil vedno prisoten tudi slovenski del. V politiki centralizma je najprej nastala beograjska višja šola, potem Državni inštitut za fiskulturo (Dif), v petdesetih letih pa se razdeli na republiške inštitucije."

Kako daleč nazaj moramo iti, če želimo iskati zamatke športnega izobraževanja? Do Avstro-Ogrske?

"Ključno je jugoslovansko obdobje, zametki športnega strokovnega izpopolnjevanja in usposabljanja pa so vezani že na avstrijski čas. Izobraževanje deloma tudi, vendar nismo bili soudeleženi pri njegovem organiziranju. Na eni strani izhaja športno izobraževanje pri nas iz društvenega organiziranja - od sokolskih, najprej gimnastičnih ali telovadnih društev, nato športnih in planinskih društev - na drugi strani pa iz vpeljave obveznega predmeta v šolstvo, sprva kot telovadba, kasneje

telesna vzgoja, nato športna vzgoja oziroma šport. Civilna družba je težila za strokovnim kadrom in je uvajala usposabljanje kadrov, tako imamo vaditeljske tečaje že od leta 1895, za kar sta zaslužna Ljubljanski sokol in Viktor Murnik (telovadec in trener, op. p.) s svojimi sodobniki, šolski predmet telovadbe pa so uvedli že leta 1869, zato so tudi na akademski ravni uvajali tečaje, sprva dvoletne, po statusu podobne višješolskemu programu, kasneje uvajajo izobraževanja učiteljskega kadra na univerzah na Dunaju, v Gradcu in Pragi, pogosto v povezavi s filozofskimi fakultetami - in tako dobimo prve izobražene na tem področju. Prve izobražene in usposobljene kadre nam torej da že avstrijsko obdobje, ljubljanske univerze še ni bilo, s staro jugoslovansko državo sledi nov korak, ko zlasti po letu 1929 zahteva športno področje izobraževalno-kadrovsko inštitucijo. Na to pobudo je bila leta 1937 ustanovljena višja šola za telesno vzgojo v Beogradu, ki je zametek povojnega Difa in vseh ostalih inštitucij. Do ustanovitve te šole so skušali problematiko izobraževanja kadra reševati z enoletnimi tečaji, sicer pa je bila usposobljenost v okviru sokolske pa tudi orlovske organizacije neke vrste diploma za nastop učitelja telesne vzgoje ali telovadbe."

Lahko spomnite, v kakšnih družbenih okoliščinah je nastajala fakulteta za šport?

"Politično v socializmu, z močnim poudarkom na pomenu telesne dejavnosti. Takrat so tudi v ustavi potrdili, da je telesna dejavnost pravica vsakogar, s čimer so skušali 'obračunati' s preteklo dobo, iskali pozicijo novi usmeritvi in se 'zgovarjali na elitizem. Vemo, da je šport lahko včasih tudi elitističen, zlasti z vidika materialnih sredstev. Že sokolska organizacija je zagovarjala mno-

žičnost, razširitev telesne dejavnosti v vse plasti naroda. Zanimivo je, da so imeli v okviru Zveze posebno sekcijo za širitev sokolstva na deželi, ki je bilo zlasti aktualno na južnem jugoslovanskem področju bolj kot v Sloveniji, tam so bile mnoge sokolske sekcije na vasi, ki so bile sicer del večjih društev bližnjih urbanih središč. Na ta način naj bi se širila in telesna dejavnost in tudi sokolska ideja ter, jasno, sokolski nacionalizem po celi državi. V socializmu so storjeni kar pomembni koraki. Ustanavljanje, organiziranje

Številčne ocene športne vzgoje v šoli niso primerne. Strinjam se z mnogimi športnimi pedagogi, ki jih odklanjajo

pade tudi v ta poosvoboditveni ustvarjalni oziroma obnavljalni čas, ko so obnavljali društveno življenje, ki je bilo zaradi okupacije vsaj v Sloveniji ukinjeno. Sokolsko organizacijo je v ljubljanski pokrajini z dekretom ukinil visoki italijanski komisar leta 1941, podobno je bilo v nemškem okupacijskem prostoru. Obnovev je potekala po neki specifični politični poti in v sklopu tega se je že takoj v letih 1945/46 na fiskulturnem kongresu odprlo vprašanje kadra. Vzporedno se je pojavilo vprašanje, kako reševati problem učiteljstva telesne vzgoje. Po eni strani so reševali problem z vključevanjem telovadbe v učiteljšča, kasneje tudi v programe pedagoških akademij, po drugi pa z organiziranjem zavoda in tečajem ter potem organiziranjem srednje fizkulturne šole. Ker je bila tudi v civilni družbi močna potreba po dobrem strokovnem kadru, je v zgodnjih petdesetih padla odločitev, da se osnuje samostojno kadrovsko šolo,

ki bi izobraževala kader tako za civilno družbo kot za šolstvo. Odločitev v petdesetih letih za samostojno inštitucijo je kar pomembna, ker je reševala kadrovsko vprašanje, hkrati pa pade v kontekst vzpostavljenega mednarodnega športa. Za rezultate, promocijo države skozi tekmovanja, za uspeh - olimpijska tekmovanja so se že prišla, svetovno prvenstvo v nogometu je bilo že standard, tudi nekatera evropska prvenstva, ko so druge panožne zveze sledile nogometu in olimpijstvu - je treba organizirati strokovno in izobraževalno delo."

Fakultete se do danes, čeprav se ni nikoli tako imenovala, drži ime Dif.

"Gre za zanimiv fenomen, o katerem dostikrat povem tudi študentom, ker se zelo istovetijo s tem imenom, morda celo zdajšnje generacije bolj kot prejšnje. Ko sem na ljubljanski filozofski fakulteti študiral zgodovino in sociologijo, smo vedeli, kdo so 'difovci', bili so blagovna znamka. Ko sem prišel v okolje na fakulteti za šport, sem včasih že moral paziti, da nisem uporabljal tega izraza. Nekaj desetletij kasneje pa je izraz spontano spet sprejet med študenti in si celo natisnejo majice z napisom 'Sem dif, čeprav difa nikoli nismo imeli'. Skupine študentov, ki so po zaključeni srednji fiskulturni šoli odhajale na študij na Dif v Beograd in se vračale, so uveljavile ta izraz. Državni inštitut za fiskulturo je bil močen inštitut, ne le izobraževalni, imel je tudi strokovni del. V Beogradu je iz tega nastala fakulteta, medtem ko so v Zagrebu tudi v petdesetih letih malo pred nami ustanovili podobno šolo. Fakulteta v Ljubljani je nastajala vzporedno, Zagreb pa je bil vendarle korak pred nami."

Že pred prvo svetovno vojno smo imeli pri nas več kot tristo različnih društev. Kako športni narod smo Slovenci?

enedžiranje športa lahko še e duhovne vrednosti

"Če seštejemo rekreacijo in profesionalni šport, bi rekel, da smo športen narod. Ali je za to kriva naša zelena dežela ali je nekaj v nas, ne bi špekuliral. A glede na dejavnost, širino dejavnosti in tekmovalne uspehe smo tudi športni narod, kot smo tudi kulturni narod in še marsikaj drugega. V bistvu smo zelo ustvarjalni, tudi če pogledamo nekdanji jugoslovanski prostor, ki je bil zelo ustvarjalen, ne le v športu, ampak tudi v rocku in kulturi. Primerjava bivšega južnoslovenskega prostora z Italijo, Nemčijo in podobnimi državami je zanimiva. Koliko svetovnih prvakov, koliko vrhunskih nastopov - in na drugi koliko rocka! Ustvarjalnost, ki je klicala po demokratizaciji družbe, ali pa jo je ustvarjala, sploh če pomislimo na Buldožerje in podobne skupine. Zelo smo živi."

Planinstvo, gimnastika oziroma telovadba in šport, ki združuje moderne športne discipline, so temeljni kulturni trojčki modernega časa. Iz tega je torej zraslo to, kar danes pojmuje kot šport?

"O trojčku največkrat govorimo v zgodovini predvsem zaradi različne organiziranosti v kontekstu časa. V evropski kulturi poznamo antagonizem gimnastika in šport. Šport je bolj produkt britanskega prostora skozi prosti čas in tekmovalanja, medtem ko je preostali evropski prostor močno zaznamoval razvoj gimnastike. V 19. stoletju smo dobili društveno organiziranost, nekje se je navezala tudi na demokratizacijo javnega življenja, od začetka francoskih revolucij do vzpostavljanja modernih ureditev republik, ko je človek pridobil pravico do združevanja in jasno vstopil v javno življenje društva. Njihova organiziranost je bila samosvoja - telovadci so bili v telovadnih organizacijah, športniki v športnih. V 20. stoletju se to odpre, meša, postaja telesna vzgoja, ponekod telesna kultura, danes pa vedno bolj poenostavljeno govorimo o športu. V obdobju do prve vojne je bil

šport na slovenskem ožji pojem, v Britaniji je bil spet drugačen pojem, tam je gimnastika vstopala v ta svet ... V Sloveniji je bilo pred drugo vojno več telovadnih kot športnih društev, telovadba je bila mnogo bolj množična in je tudi nosilka politike množičnosti in vsestranskosti. Gimnastika je nosila idejo splošne vadbe, imela je tudi tekmovalni značaj, a manj kot šport, ki je bil bolj tekmovalno orientiran in gradil na tekmovalnih sistemih. Hkrati s tovrstnim športom je prodirala ideja rekreacije, ki je lahko lastna obema."

Planinstvo pa je popolnoma drugi pol?

"Planinstvo ima v svoji zasnovi raziskovalne, razsvetljalne težnje - proučevanje okolja, narave, vzporedno s humanistično idejo človeka in družbe. Odkrivanje gora je podiralo tabuje ali pa stereotipe o nevarnosti, neosvojljivosti. Raziskovanje je desakraliziralo goro in spodbudilo bolj družabno oziroma drugo plat, idejo rekreacije. Za raziskovalci prihajajo v hribe pohodniki in zlasti ljubitelji gorništvu, nato se rojeva oblikovanje prvenstvenih plezalnih smeri, ta del planinstva dobi športni značaj. Čeprav so bili razslojeni med obema idejama, ali samo zahajanje v gore ali tudi osvajanje smeri in vrhov, je šel trend tudi v to športno smer. Še vedno pa se je planinstvo razvijalo samostojno, ni bilo del športne organizacije - in je tudi danes zaokroženo področje, čeprav je športno plezanje močna športna panoga."

Kateri šport je zgodovinsko najbolj slovenski?

"Tako kot bomo enega izbrali, bo to stereotip, kot je bil v Jugoslaviji stereotip, da smo smučarji. Če bi bili samo smučarji, v samostojni Sloveniji ne bi imeli uspehov v kolektivnih športih. Kako bomo potem upravičili, da so se nogometiški uvrstili na evropsko in svetovno prvenstvo, da imamo evropske prvake (!) v košarki, da imamo odbojkarje z medaljami, srebrne rokometiške z evropskega prvenstva, da so bili hokejisti v A-skupini in na olimpijskih igrah. To so fenomeni, ki rušijo stereotipe. Stereotip o Slovincu kot individualnem športniku je bil bolj plod različnih športnih politik. V jugoslovansko reprezentanco, naj si bo

v nogometu ali košarki, se ni bilo tako enostavno prebiti, zato je bilo v njej manj Slovencev, medtem ko smo bili v smučanju direktno vpeti v mednarodni prostor, prav tako je bil v jugoslovanskih časih sedež smučarskega športa v Ljubljani. Nacionalni šport do druge svetovne vojne je sicer nedvomno bila gimnastika. Kdo pa so bili nosilci olimpijskih medalj kot telovadci? Če gledamo skozi antagonizem gimnastika šport, pa je bila prva športna medalja plavalna, Tone Cerar jo je osvojil leta 1938 na evropskem prvenstvu v Londonu. Smučarji so imeli mnogo težje korake, pa vendar so nas tretirali kot smučarje. Tudi zaradi Planice, velikega dogodka, ki je dal svetovni

liko slabši poziciji. Še vedno pa je strokovno delo z mladimi tisti pogon, ki zagotavlja športnike in je dobro urejen. Manjka pa morda neke radoživosti ali pa otroške odločitve za posamezne športe. Dostikrat so tu starši, ki vključujejo otroke v dejavnosti. Če otrok izbere dejavnost in mu je všeč, je to tudi motivacija, da bo kasneje v višji selekciji, da se dokaže med vrstniki, tako se kali športna vztrajnost in borbenost, ki je pomembna za športno kariero. Vedno smo imeli osip pri prehajanju iz selekcije v selekcijo, na to vpliva tudi družba, šola, starši, če pa odločitev ni ravno tvoja, se pa to še toliko hitreje zgodi."

Nekateri pravijo, da šport danes ni več zabaven, da je preveč resen, tekmovalen.

"Ne bi se strinjal, da ni zabaven. Rekreacija je kar zabava, z njo se ukvarja velika masa ljudi. Nekateri bi radi videli, da bi se tudi otroci rekreirali. Ljudje se za rekreacijo odločijo zaradi zdravja, zabave, družabnosti, je koristna, moramo jo spodbujati. A če bomo pri otrocih izhajali le iz ideje zabavnosti, bomo izgubljali vztrajnost, borbenost, ki ju zahteva tekmovalni šport. Igra kot didaktični ali metodični element, seveda, a treba je tudi kaliti športnika, ki bo vztrajen, borben in bo oblikoval športno kariero. Daleč od tega, da naj zaradi tega zanemari šolo, ampak za športno kariero bo moral temu vseeno veliko podrediti. Kar veliko odklonov pa imamo pri praktičnem delu, ko se zaradi financiranja preveč zasleduje le tekmovalni vidik v nekaterih selekcijah ali pa mlade vključujejo v več selekcij in nato prihaja do izgorelosti in prenehanja ukvarjanja s športom, tukaj pa imamo veliko problemov. Gre za strokovni problem, ki se je vpletel v vzgojo športnika. V tujini imajo nekatere selekcije popolnoma drugače urejene, ampak imajo tudi več otrok - in selektivnost izpeljejo na drugačen način. Pri nas bi se tej specifikki morali bolj posvetiti, je pa bolj prisotna v kolektivnih športih."

Športna vzgoja v šoli se danes zagotovo precej razlikuje od začetne »po sokolskem telovadnem sistemu«. Kaj kot sociolog menite o številčnih ocenah športne vzgoje v šoli?

"Številčne ocene niso primerne. Strinjam se z mnogimi športnimi pedagogi, ki jih odklanjajo, sploh tisti starejše generacije. Smiselno bi bilo razmisliti o tem. Sokolska telovadba se je preko gimnastike nadaljevala tudi v čas po drugi svetovni vojni, je pa bila kot šolski predmet po drugi vojni precej reformirana, tudi šport v drugem pomenu besede je vstopal vanjo z novimi vsebinami, ki so zanimivejše in bolj priljubljene med otroki. Sokolska organizacija pred drugo vojno je namreč izganjala šport, celo prepovedano je bilo, da bi bili dijaki člani športnih klubov, medtem ko so podpisali, da so bili člani sokolskih društev. Ni šlo samo za telovadbo, ampak za idejo nacionalizma, torej vzgoje jugoslovanskega državljana, nacionalista, kar z vidika obrambe in krepitve države ni nič slabega, odvisno od tega, kako to vpelješ v državotvorje. Sokoli so jasno bili veliki branitelji jugoslovanske države. Glede športa pa so bili mogoče včasih okorni ali pa je bil ta sistem včasih okoren, kar ni bilo le v Jugoslaviji, mnogokje je temeljil na gimnastiki in je lahko prišlo do prevlade statičnih vaj, premajhne dinamike. Tudi košarka je produkt stremjenja k popestritvi telesne vzgoje, zlasti pozimi. Da ne bi temeljila na gimnastičnih vajah, ampak vpeljavila igre. Poglejmo, kje je danes! Kot igra študentov organizacije krščanske mladine (YMCA, op. p.) se je potem razširila v vse pore ameriške in tudi svetovne družbe. Po drugi vojni se je telesna vzgoja odprla, vključili so nove vsebine, kar je dobro, povečalo se je tudi število ur, kar je koristno z družbenega vidika."

Pedagoški proces na Visoki šoli za telesno kulturo (VŠTK). Košarka je bila produkt stremjenja k popestritvi telesne vzgoje, zlasti pozimi. Foto: Arhiv Fakultete za šport

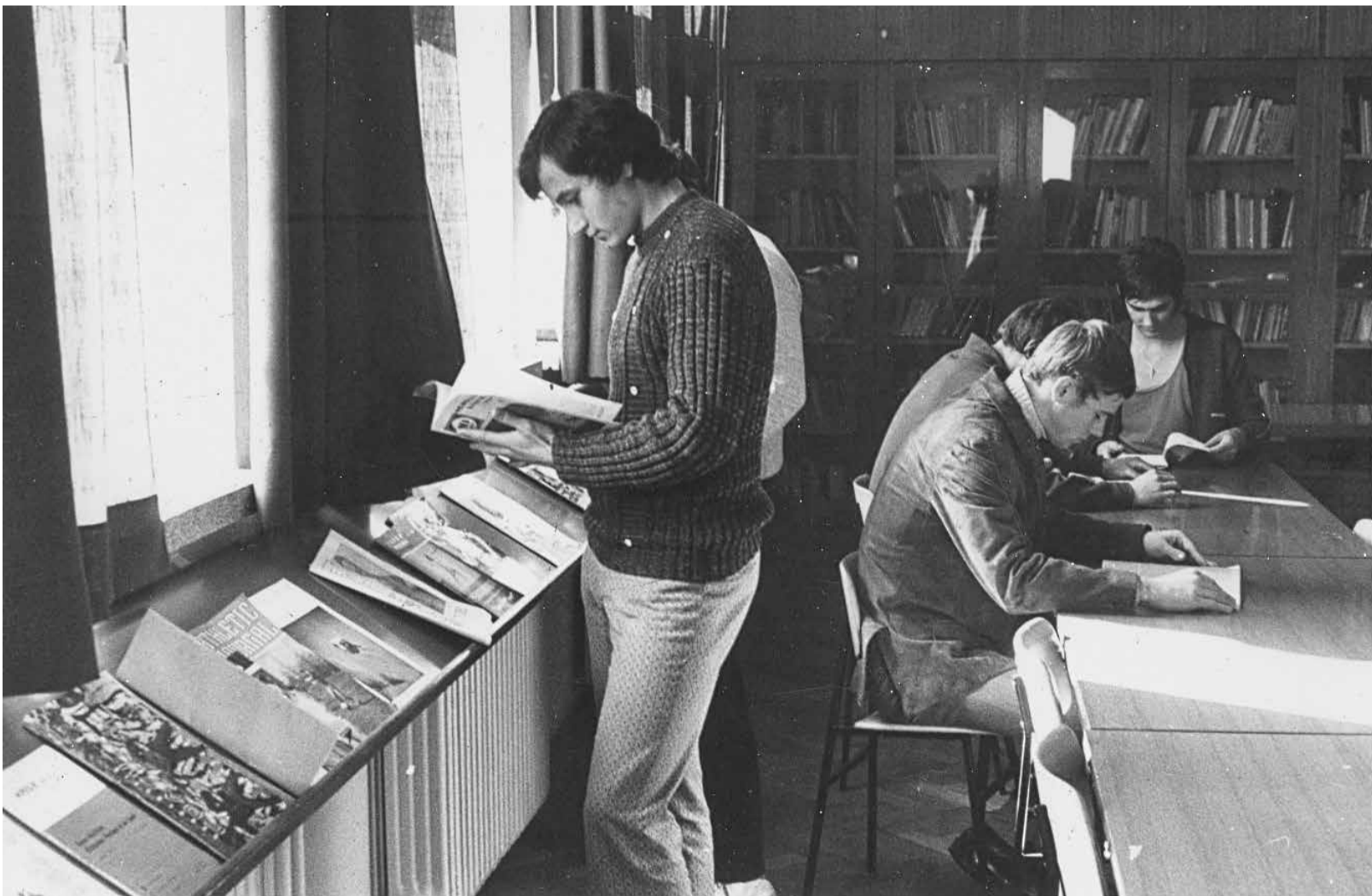

rekord. Planica je bila mnogo bolj opevana kot smučarji, ki so potrebovali kar nekaj korakov, da so prodrli med prvih 20, prvih deset in končno do prvih medalj. Prva medalja je prišla šele leta 1984. Kar pa sovпада s strokovnim delom in reorganizacijo športa, tudi mednarodnega, s svetovnim pokalom in pa direktnim vstopom Slovencev v mednarodno tekmovanje, brez jugoslovanskega rešeta."

Imamo v zgodovini kaj takšnega, s čimer bi lahko pojasnili fenomen vrhunškega športa pri nas? Da imamo dončiče, rogliče ...

"Šport z vidika množičnosti je bil prisoten v večini krajev po Sloveniji. Seveda je to odvisno od panoge do panoge, v enih panogah bolj, v drugih manj, podobno kot v svetu. Bogastvo slovenskega prostora je velika raznolikost glede na populacijo in tudi velikost Slovenije - imamo zimske, letne, dvoranske športe, kar je fenomen, če se primerjamo s svetom. Verjetno je bilo dobro organizirano tudi delo z mladimi - in to zagotavlja športnike v tekmovalnem pogledu. Po letu 1991 imamo sicer vedno bolj očiten pojav, da mladi odhajajo čedalje prej v tujino in se potem marsikje zunaj afirmirajo, o naših ligah pa se govori bolj kot o razvojnih ligah. Še vedno pa je to odraz, da je delo z mladimi prisotno, kolikor toliko kakovostno, tudi s kadrom naše fakultete. Žal je prišlo do tega, da moraš za velik uspeh oditi v tujino, kar po svoje ni slabo z vidika zaslužka, naše lige pa so v neko-

Dr. Tomaž Pavlin

Ena izmed generacij pred vhodom v VŠTK, današnja Fakulteto za šport Foto: Arhiv Fakultete za šport

Ste del zgodbe o športnem muzeju pri nas. Kakšen odnos do športne zgodovine imamo Slovenci in zakaj je pomembno, da imamo muzej športa?

"Gotovo podpiramo in poudarjamo pomen športne dediščine ter zgodovinskega razvoja, ko pa govorimo o finančni podpori, pa je slika drugačna, zelo kontroverzna. V zgodbo muzeja športa sem 'padel' v 90. letih, ko sem bil angažiran za pripravo razstave o slovenskem olimpizmu. Tudi v svetu imamo primer krepitve športne dediščine, zlasti po drugi svetovni vojni, zahod pozna različne hall of fame, hiše slave ali pa slavnih, Evropa bolj muzeje, ponekod imajo samo zbirke. Tudi v Jugoslaviji se je pristopilo k oblikovanju zbirk, ločeno po republikah. V Sloveniji je bila v knjižnici fakultete za šport hranjena starejša zbirka. Vodja knjižnice je bil olimpijonec Rudolf

Cvetko, njega je nasledila atletinja in zgodovinarica Marija Bergant, ki je hranila to zbirko. Hkrati je bilo področje zgodovine športa vpeto v osnove izobraževanja in študija, začetnik je bil atlet in zgodovinar Drago Stepišnik, moj predhodnik Rajko Šugman, ki je bil istočasno kar visok odbornik zveze telesno kulturnih skupnosti, je sredi 80. let dal pobudo za ustanovitev muzeja športa. Takrat so stekli prvi organizacijski koraki, zelo podprti od civilne družbe in fakultete. Po tranziciji oziroma osamosvojitvi je nastala končna ideja tega muzeja. Sestavlil sem predlog, tedaj je bil sekretar na ministrstvu pokojni Janko Strel, in sva ustanovila muzej športa, njegov prvi direktor je bil Iztok Durjava. Žal je po tem muzej padel v to agonijo, ki ji še danes ne vidimo izhoda - in pogrešam vnovičen konsenz znotraj športa, saj namreč takoj pade v politizacijo. Največji udarec

je muzej doživel leta 2012, ko ga je vlada (Janševa, op. p.) ukinila v obliki, kot je bil ustanovljen. Res je, da pogoji, v katerih je deloval, niso bili normalni, ampak imeli smo nacionalno institucijo, ki bi jo bilo treba izgraditi, bila je vpisana v razvid muzejev. V Janševi vladi in ob ideji vsesplošnega združevanja so muzej prenesli pod Zavod Planica."

Po kar nekaj poskusih oživljanja je danes muzej del šolskega muzeja.

"Z direktorjem Zavoda Planica Jelkom Grosom, ki je imel velik posluš za reševanje te problematike, - na roko nama je šlo, da je bil državni sekretar na ministrstvu kasneje Boro Štrumbelj s fakultete za

šport, ki je podprl in povečal sredstva za delovanje - smo naredili premike z vidika depoja, prenovili prostore. Oblikovana je bila medresorska delovna skupina, ki so jo sestavljali kulturniki, predstavniki direktorata za šport, Zavoda Planica in muzeja športa, pripravljen je bil strateški dokument za ustanovitev muzeja, ki je predvidel kadre, razstavno in organizacijsko zgodbo. Leta 2019 smo to predstavili ministru za šolstvo, naslednji korak bi moral biti iskanje prostora za muzej. Minister je projekt sprejel, a je obležal v predalu, spet se je menjala vlada in pride nova ideja - muzej športa izpod Zavoda Planica priključiti šolskemu muzeju. Šport se mu je že drugič odpovedal in šport se zdaj izgublja v šolskem muzeju. Dvomim, da bo šolski muzej tisti, ki bo gnil idejo samostojnega muzeja naprej. V analizi nacionalnega programa športa med letoma 2024 in 2034, ki sem jo pisal, sem opozoril, da je treba stopiti korak nazaj, v leto 2019, in še enkrat razmisliti o samostojnem muzeju."

Kje pa lepše skrbijo za muzeje športa, katerega denimo radi obiščete?

"Še vedno mi je vzor nemški športni in olimpijski muzej v Kölnu, ki predstavi nemški razvoj nekaterih športnih panog, vseh ne. Tudi če pomislimo, da imamo v Sloveniji 65 organiziranih panog, bi težko vse stlačili v muzej - ali pa bi potrebovali res veliko tovarniško halo, da bi predstavili ves razvoj. Nemški muzej lepo predstavi oziroma poveže nemški šport z antičnimi olimpijskimi igrami, imajo repliko nekaterih športnih predmetov iz tistega časa, nato se navežejo na svojo zgodovino. Muzej je postavljen ob reko Ren v centru mesta, zraven njega je muzej čokolade in še tretji muzej, skupaj predstavljajo muzejski mini kvart. Ker naokrog ni parka, so na strehi postavili igrišča za odbojko, košarko, tenis, otroška igrišča, ob prodajalni in lokalu imajo celovito ponudbo, posebne otroške prireditve ... Zato sem tudi sam vedno zagovarjal idejo, da bi moral biti muzej športa v centru Ljubljane, ne predaleč iz mesta, kot so denimo Stožice, kjer naj bi bil muzej pod ploščadjo, kar je z vidika kulturnega dela športa, dediščine, neprimerno. Če bi bil zgrajen nov muzej novejšje zgodovine, bi lahko bil muzej športa v Cekinovem gradu v Tivoliju. Ko smo imeli leta 1994 tam razstavo v dveh nadstropjih, je bilo res fenomenalno. Okolje je naravno športno okolje, tam je imela svoje prvo igrišče Ilirija, tam je bilo drsališče, teniško igrišče, na drugi strani Celovške, kjer so danes bloki, je bilo nogometno igrišče ..."

Telovadnica Kodeljevo, maj 1964
Foto: Arhiv Fakultete za šport

Kaj pa bežigranski stadion?

"Mnogi poudarjajo, naj se vrne v osnovno dejavnost, ampak to ni bil nogomet, kot nekateri poudarjajo, ampak je bilo telovadišče. V tem pogledu bi bil to smiseln rekreativni prostor, mnogo bolj z igrišči za otroke, tudi odrasle, kot neke vrste objekt za športne začetke. Tam je lahko tudi primerno velik muzej športa, ki bi bil spet povezan s svojim okoljem. Po svetu pogosto najdemo muzeje v stadionih, denimo Real, Barcelona, ampak to so klubski muzeji, manjši. Če pogledamo Planico, je podobno, medtem ko so planinci lepo prenesli svoj muzej v Mojstrano. Kljub različnim očitkom je muzej vendarle nekje na izhodišču poti na Triglav, gore simbolnega pomena, simbola borbe za slovenstvo in upor, promocije in ozaveščanja o slovenstvu."

Kot zgodovinar gotovo poznate številne športne zgodbe. Katera je najlepša med njimi?

"Žal jih poznam premalo. Ideja muzeja športa je bila, da bi imeli tudi strokovne sodelavce, ki bi skrbeli tudi za ta vidik. Zgodb je seveda veliko. Zelo mi je všeč zgodba, ki je vezana na kolesarstvo. Josip Kosmatin, prvi kolesarski olimpijec, je bil po rodu Primorec in je bil član Primorja, kluba, ki so ga ustanovili Primorci v Ljubljani. Kosmatin je imel v slovenskem prostoru konkurenta v kolesarstvu v Josipu Šolarju, oba pa seveda zagrebške kolesarje. Ko se je pripravljala kolesarska reprezentanca za olimpijske igre leta 1928, je Kosmatin izpadel, vanjo je bil vključen Šolar, štiri leta prej je bilo ravno obratno. Kosmatin bi si po rezultatih zaslužil udeležbo na igrah, ampak tu je bila še znana jugo kuhinja, koga delegirati na tekmo. Reprezentanco so poleg Šolarja tisto leto sestavljali trije Zagrebčani. Slovenski kolesarji so protestirali in potem so Kosmatina celo pozvali, da lahko pride na prizorišče v Amsterdam. S kolesom se je iz Ljubljane odpeljal v Amsterdam. Ko je prišel tja, pa mu niso dovolili nastopiti. In se je s kolesom odpravil nazaj v Ljubljano in zaključil športno pot. Zgodbo sem našel v neki starejši publikaciji kolesarske zveze. Kolesarji so imeli svoje razstave že pred muzejem, pogosto so športne organizacije same reševale to nalogo, ki bi jo sicer opravljal muzej."

Mislite, da Primož Roglič in Tadej Pogačar poznata zgodbo o Josipu Kosmatinu?

"Dvomim. Dvomim, da poznata tudi tradicijo. Mogoče poznata generacijo kolesarjev pred njima, tiste, ki so z njima delali, Hauptmanovo generacijo ali pa še Čerinovo. A kolesarstvo je tudi zgodba tradicije, strokovnega dela in razvoja. Če razumemo šport kot nasprotni pol gimnastike, je kolesarstvo naša prva športna panoga. Prva kolesarska tekmovanja imamo že v desetletju pred koncem 19. stoletja. Kolesarstvu sledijo, vsaj v tekmovalnem pogledu in umestitvi v javni prostor, nogometne športne organizacije. Te pa delajo revolucijo povsod po svetu, dajo športu množičnost, spektakelstvo, zagotavljajo obisk. Že prve nogometne tekme so imele v Ljubljani več kot tisoč gledalcev."

Zgodovina naj bi bila učiteljica življenja. Kako se bo, sodeč po športni zgodovini, šport razvil v prihodnje?

"Zdajšnji razvoj gre v komercializacijo, to se bo nedvomno še stopnjevalo. Skrbi me, da bo ob tem nastradal amaterski pogon, ki pa je nujno potreben za pridobivanje kadrov. Prav tako me skrbi, da bosta pretiran komercialni vidik in menedžiranje športa, še bolj kot že, zanemarila duhov-

ne vrednosti športa. Olimpijstvo sicer še skuša z idejo olimpizma to ohranjati, medtem ko so svetovna prvenstva do tega že bolj indiferentna in je v prvem planu dogodek, dogajanje, ki se trži. To rojeva hollywoodstvo v športu in lahko tudi negativno vpliva na mlade preko pretiranega istovetnega zvezdniki, medtem ko zanemarjajo dejstvo, da vsak ne bo uspel. Zelo malo jih bo uspelo in je treba šport kombinirati tudi s šolo, z izobrazbo. Slednje je sporočilo amaterskega športa, amaterstvo je vedno poudarjalo, da je šport ljubiteljska dejavnost, ob kateri mora človek skrbeti tudi za drugo plat, poskrbeti vsaj za osnovno izobrazbo in razvijati tudi osebnost, kot so rekli v antiki - telesno in duhovno, umsko. Šport te seveda oblikuje telesno, moralno in etično, ko postajaš osebnost, se razvijaš. To je bilo tudi sporočilo ustanovitelja Mednarodnega olimpijskega komiteja Pierra Coubertina, pomen pedagoške, vzgojne plati športa. Dogodek pa jo zamegli, jo briše, potem pa moramo vpeljevati v športno življenje medicino, antidopinške komisije, etične komisije in fairplay komisije, da bi spodbujale osnovno, temeljno, duhovno plat športa. To je zaskrbljujoče. Sam dogodek je sicer lahko tudi vzor, da se mladi ukvarjajo

s športom. Ko pride svetovno prvenstvo, je potem nekaj časa povečan priliv ali pa zainteresiranost za posamezen šport, ki se nato izpoje in gre običajno pot naprej."

Podobno kot trenutno zaradi uspehov slovenskih kolesarjev ni več prostora v kolesarskih klubih.

"Ena od plati športa so, poleg drugih omejitev, denimo kadrovskih, tudi športni objekti, pri katerih je prišlo, tudi v okviru olimpijske politike objektov, do sprememb. Vključuje se vedik trajnosti, ne daje se toliko teže številnim novim objektom, pretirani gradnji. V nogometu lahko vidimo, da so objekti izboljšani, vsak dogodek služi temu, da se tudi nekaj izboljša, ne zgradi pa se več toliko

“

Mnogi poudarjajo, naj se bežigranski stadion vrne v osnovno dejavnost, ampak to ni bil nogomet, temveč je bilo telovadišče. V tem pogledu bi bil to smiseln rekreativni prostor, mnogo bolj z igrišči za otroke, tudi odrasle, kot neke vrste objekt za športne začetke

”

novih objektov. Zato je tudi dobra ideja o več gostiteljih nekega prvenstva. Kjer smo spet Slovenci neke vrste inovatorji. Kaj pa je bila ideja Senza confini oziroma iger brez meja Furlanije, Koroške in Gorenjske? Bili smo znanilci ideje. Sicer dvakrat nismo uspeli zaradi okoliščin, a zdaj smo zelo primerni za organiziranje kakršnegakoli dogodka. Verjetno bi na ta način, v sodelovanju s Hrvati ali drugimi sosedi, lahko dobili kakšen večji dogodek."

